

Kliimaministri määruse „Majandus- ja kommunikatsiooniministri 23. detsembri 2003. a määruse nr 265 „Jäämurdetööde kord“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Majandus- ja taristuministri 30. novembri 2022. a käskkirja nr 239 „Riigilaevastiku moodustamine“ punkti 1 kohaselt loodi alates 1. jaanuarist 2023 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning alates 1. juulist 2023 Kliimaministeeriumi hallatav riigiasutus Riigilaevastik, mis alustas ülesannete täitmist ning teenuste osutamist 1. juulil 2023. Samal kuupäeval liikusid riigile kuuluvad jäämurdevõimega laevad „Tarmo“ ja „EVA-316“ koos meeskondadega Riigilaevastiku koosseisu. Jäämurdetöid jäi korraldama ja koordineerima endiselt Transpordiamet, sealhulgas haldama jäämurdja Botnica prahilepingut. Muudatuste tõttu on vaja ajakohastada määrus, mis reguleerib jäämurdetööde korda ning reguleerida Transpordiameti ning Riigilaevastiku tööjaotus jäämurde korraldamisel ja tegemisel.

Samuti lisatakse riigi poolt jäämurdjatega teenindatavate sadamate hulka Paldiski lootsimispiirkonnas asuv Pakrineeme sadam, mille kaudu on võimalik laevadel Eestisse tarnida LNG-d. Tegemist on energiapuulgeolekut tagava sadamaga.

Eelnõu valmistasid ette ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi merendusosakonna õigusnõunik Katerin Peärnberg (Katerin.Pearnberg@kliimaministeerium.ee), Riigilaevastiku õigus- ja hankeüksuse juht Katrin Andre (Katrin.Andre@riigilaevastik.ee) ja sama asutuse lootsinduse teenistuse direktor Margus Haljaste (margus.haljaste@riigilaevastik.ee).

Eelnõu koostamisel osalesid Transpordiameti õigusosakonna jurist Ene Lillipuu (ene.lillipuu@transpordiamet.ee) ja laevaliikluse juhtimise osakonna jäämurde koordinaator Martin Kaarjarv (martin.kaarjarv@transpordiamet.ee).

Eelnõu õigusekspertiisi tegi Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Helen Holtsman (helen.holtsman@kliimaministeerium.ee). Eelnõu keeleteimetaja oli Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse keeleteimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

2. Eelnõu eesmärk

Eelnõu eesmärk on jäämurdetööde korra ajakohastamine.

3. Eelnõu sisu

Eelnõu koosneb kaheksast muutmispunktist.

Eelnõu punktiga 1 muudetakse määruse § 1 lõiget 1 ning täpsustatakse määruse reguleerimisala. Kuna alates 1. juulist 2023. a haldab riigile kuuluvaid jäämurdevõimega laevu ning nende meeskondi Riigilaevastik ning seetõttu teeb ka jäämurdetöid, on korrigeeritud ebatäpsus, mille kohaselt sätestab määrus vaid jäämurdetööde tegemise korra. Määrus reguleerib nii jäämurdetööde korraldamist kui ka teostamist. Seega on sarnaselt määruse pealkirjale kasutatud sõnastuse „jäämurdetööde teostamise kord“ asemel üldisemat sõnastust „jäämurdetööde kord“, mis hõlmab nii jäämurdetööde korraldamist kui ka teostamist.

Transpordiamet ja Riigilaevastik lepivad vastastikuse suhtlemise korra jäämurdetööde korraldamisel kokku omavahelises koostöökokkuleppes.

Samuti on sättes asendatud mõiste „sadama valdaja“ mõistega „sadama pidaja“, asendades varem õigusaktides kasutatud mõiste korrektse kehtivas sadamaseaduses kasutatava mõistega. „Sadama valdaja“ mõistet kasutati varem kehtinud sadamaseaduses. Aastal 2009 võeti vastu uus sadamaseadus, kus kasutatakse mõistet „sadama pidaja“. Määrus pärineb aastast 2003, kui kehtis veel vana sadamaseadus.

Samuti on täpsustatud sätet keeleliselt ja normitehniliselt.

Eelnõu punktiga 2 muudetakse määruse § 2 sõnastust selliselt, et jäämurdetööde perioodi alguse ja lõpu määrab Transpordiameti peadirektori asemel Transpordiamet. Sõnastus ühtlustatakse meresõiduohutuse seaduse (edaspidi MSOS) sõnastusega.

Eelnõu punktiga 3 muudetakse määruse § 3 lõiget 1. Riigi poolt jäämurdjatega teenindatavate sadamate hulka lisatakse Paldiski lootsimispiirkonnas asuv Pakrineeme sadam, mille kaudu on võimalik laevadel Eestisse tarnida LNG-d. Kuna tegu on energiajulgeoleku tagamisega seotud sadamaga, siis vaatama sellele, et jääkaartide järgi on Pakrineeme sadama piirkond olnud üldiselt läbi aastate jäävaba, on oluline, et külmematel talvedel, kui jää katab suuremat osa Soome lahte, oleks Pakrineeme sadamas jäämurre tagatud.

Samuti täiendatakse sätte teist ja kolmandat lauset ning täpsustatakse, et Pärnu sadamat teenindatakse vaid Liivi lahe piires sättes nimetatud kohani ning ülejäänuid sättes nimetatud sadamaid teenindatakse (kuni sadama akvatooriumini) vaid Soome lahe piires (Eesti jurisdiktsiooni alla kuuluvatel merealadel). Vastasel juhul võib määrust tõlgendada selliselt, et laev võib nõuda jäämurret läbi Väinamere näiteks Pärnust Paldiskisse ja vastupidi.

Samuti on Eesti Sadamate Liidu palvel lisatud sätte esimesse lausesse Pärnu sadam, et sõnaselgelt sätestada, et ka Pärnu sadam on riigi poolt jäämurdjaga teenindatav sadam. Varem oli see sätestatud kolmandas lauses. Redaktsioonilise muudatuse tõttu on ümber tõstetud ka sätte teine ja kolmas lause. Sisulist muudatust siiski ei tehta ning Pärnu sadamas teostatakse jäämurret sarnaselt tänasele ka edaspidi.

Eelnõu punktiga 4 asendatakse määruse § 3 lõigetes 2 ja 3 sõnad „sadama valdaja“ sõnadega „sadama pidaja“, sest punktiga 1 tehakse see muudatus määruse § 1 lõikes 1.

Eelnõu punktiga 5 muudetakse määruse § 4. Sätte pealkirja muudetakse selliselt, et säte reguleeriks lisaks jäämurdetööde korraldamisele ka jäämurdetööde teostamist.

Lõikesse 1 lisatakse teine lause, sätestades Riigilaevastiku ja Transpordiameti tööjaotuse jäämurdetöödel. Jäämurdetöid korraldab Transpordiamet ning jäämurdetöid teeb ehk teostab Riigilaevastik koostöös Transpordiametiga. Sama täpsustus tehakse ka MSOS-is. Kuna Transpordiamet korraldab jäämurret, on koostöö ja omavaheline suhtlus kahe asutuse vahel vajalik ning seetõttu on sätestatud, et Riigilaevastik teostab jäämurret koostöös Transpordiametiga.

Riigilaevastik teostab sealjuures jäämurret nende laevadega, mis liikusid alates 1. juulist 2023. a Riigilaevastiku koosseisu (jäämurdevõimega laevad „Tarmo“ ja „EVA-316“) ning mida Riigilaevastik põhimääruse järgi haldab. Riigilaevastik teostab jäämurret vaid jäämurdjatega teenindatavates sadamates, mis on nimetatud määruse § 3 lõikes 1. Lisaks Riigilaevastiku laevadele teostab jäämurdetöid jäämurdja Botnica riigihanke tulemusena Transpordiametiga sõlmitud lepingu alusel.

Lõikes 2 tehakse Transpordiameti kohta samasugune muudatus, nagu tehakse punktiga 2 määruse §-s 2. Lisaks on mõiste „jäämurdetegevus“ asendatud mõistega „jäämurdetööd“, et ühtlustada määru-

kasutatavaid mõisteid.

Lõige 3 reguleerib jäämurdetöödega seotud info avaldamist. Muudatuse alusel täpsustatakse Transpordiameti avaldatav teave ning teabe avaldamise kanalid. Uuendatud sõnastuses säte näeb ette, et Transpordiamet avaldab jäämurdetööde perioodi alguse ja lõpu ning jäämurdja teenindatavatele laevadele kehtestatud (MSOS-i § 45 lõikest 5¹ tulenevad) piirangud „Teadaannetes meremeestele“ ning Transpordiameti koduleheküljel.¹ NAVTEX teel teateid praktikas ei edastata ning seega on see määrusest välja jäetud.

Eelnõu punktiga 6 muudetakse määruse § 5 lõike 7 punkti 1 ning täiendatakse eelistuste nimekirja, millest lähtutakse laevadele jäämurdeteenuste osutamisel. Sõnastust on täiendatud, kuna Pakrineeme sadam lisatakse riigi poolt jäämurdjatega teenindatavate sadamate hulka. Pakrineeme sadama puhul on tegemist energiajulgeoleku tagamisega seotud sadamaga ning sellisesse sadamasse peavad strateegilist julgeolekut tagavad laevad saama vajaduse korral siseneda eelisjärjekorras. Samuti on oluline, et eelisjärjekorras teenindatakse ka muid strateegilist julgeolekut tagavaid laevu. Sõnastust on sellest lähtudes täpsustatud.

Eelnõu punktiga 7 tunnistatakse määruse § 7 lõike 2 kehtetuks. Inimeste pääste ja varapääste kord on sätestatud teistes õigusaktides ning puudub vajadus korrata seda jäämurdetööde korda reguleerivas määruses. *Päästeoperatsioon* (merel või laevatatavates vetes ohus oleva laeva või muu vara päästmise toiming) reguleerib kaubandusliku meresõidu seadus ning vara merepääste 1989. aasta rahvusvaheline konventsioon. *Otsingu- ja päästetöid* (ohuolukorda sattunud või kaduma jäänud inimese, veesõiduki, õhusõiduki või sõiduki otsimine ja päästmine) reguleerib Vabariigi Valitsuse 30.06.2022 määrus nr 65 „Otsingu- ja päästetööde tegemine Eesti päästepiirkonnas ning reostuse avastamise ja likvideerimise kord Eesti merealal ja piiriveekogudel“ ning rahvusvaheline mereotsingute ja -pääste 1979. aasta konventsioon.

Eelnõu punktiga 8 tunnistatakse määruse § 8 kehtetuks. Riigilaevastikul on võimalik jäämurdeteenust osutada ka tasulise teenusena, prahtides jäämurdevõimega laeva koos meeskonnaga välja. MSOS-i 14⁴. peatükk reguleerib Riigilaevastiku osutatavaid tasulisi teenuseid, sealhulgas võib Riigilaevastik osutada tasulist veesõiduki rendi-, haldamis- ja mehitamisteenust. Teenuste tasumäärad ja nende eest tasumise kord on sätestatud kliimaministri 22. juuni 2023. a määruses nr 39 „Riigilaevastiku osutatavate tasuliste teenuste loetelu, tasumäärad, tasude arvestamise ja tasuliste teenuste osutamise kord“.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei tehta terminoloogilisi muudatusi.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul puudub seos Euroopa Liidu õigusega.

6. Määruse mõjud

Määrusel on positiivne mõju majandusele, riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele ning riigi julgeolekule ja välissuhetele. Määrusel puuduvad mõjud muudele valdkondadele.

¹ Transpordiameti koduleht: <https://transpordiamet.ee/jaamurre-ja-talvine-navigatsioon> (27.02.2024).

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Mõju majandusele

Jäämurde valmidus on otseselt seotud Eesti meremajandusega. Statistikaameti andmetel toimub vähemalt 60% Eesti ekspordist ja impordist meritsi.² Kui laevadel pole võimalik jää tõttu sadamatesse siseneda, mõjutab see otseselt Eesti eksporti ja importi. Koostöö täpsustamine asutuste vahel tagab jäämurdetööde sujuvama korralduse, mis omakorda parandab talvisel perioodil jäämurdetööde teostamist.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Jäämurre on riigikaitse ülesanne. Liitlasvägedel peab olema 24/7 ligipääs Eesti sadamatesse. Külmematel talvedel võivad mereteed Balti riikidesse olla jäätunud.

Määrusel on samuti positiivne mõju energiajulgeolekule, arvestades Pakrineeme sadama lisamist riigi poolt jäämurdjatega teenindatavate sadamate hulka. Pakrineeme sadamale on gaasitarnete tagamine tõenäoliselt kriitilisim just talveperioodil, mil jääolud meie piirkonnas võivad häirida vajalike aluste ligipääsu sadamale.

7. Määruse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Jääkaartide järgi on Pakrineeme sadama piirkond olnud üldiselt jäävaba ning seega ei too selle sadama lisamine jäämurdjatega teenindatavate sadamate nimekirja Transpordiametile ja Riigilaevastikule juurde olulist lisatööd. Töökoormus võib suureneدا väga külmadel talvedel, kui sissesõit Pakrineeme sadamasse ning sadama akvatoorium võivad olla jäätunud. Riigilaevastik ja Transpordiamet peavad seega sellistes oludes olema valmis teenindama Pakrineeme sadamat.

Pakrineeme sadama lisandumisega jäämurdjate valmisoleku kulubaas siiski ei suurene. Jooksvate kulude lisandumisega (kütus, laevapere liikmetega seotud jm kulud) tuleb arvestada külmadel talvedel, kui sissesõit Pakrineeme sadamasse ning sadama akvatoorium võivad olla jäätunud.

Jäämurdeteenust rahastatakse kaudselt kogutavast veeteetasust. MSOS-i § 50¹ lõige 2 näeb ette, et laeva Eesti sadamasse või sadama reidile sisenemise eest peab maksma veeteetasu ning veeteetasu peab maksma kõigi laevade eest laeva lipuriigist sõltumata. Seega makstakse veeteetasu ka Pakrineeme sadamasse sisenemisel (välja arvatud MSOS-i §-s 50⁹ ettenähtud erandid, nagu riigi haldusülesandeid täitvad laevad). MSOS-i § 50⁴ lõike 1 tähenduses kuulub Pakrineeme sadam koordinaatidel 59°23'03.44"N; 24°04'25.53"E Soome lahe lääneosa sadamate piirkonda, kuhu kuuluvad Soome lahes meridiaanist 24°00'E kuni meridiaanini 25°30'E asuvad sadamad (MSOS-i § 50⁴ lõike 1¹ punkt 2).

Riigilaevastikul on võimalik jäämurdeteenust osutada ka tasulise teenusena, prahtides jäämurdevõimega laev koos meeskonnaga välja, teenides riigile sellega tulu. MSOS-i 14⁴. peatükk reguleerib Riigilaevastiku osutatavaid tasulisi teenuseid, sealhulgas võib Riigilaevastik osutada tasulist veesõiduki rendi-, haldamis- ja mehitamisteenust, sealhulgas prahtida koos meeskonnaga välja jäämurdevõimega laevu „Tarmo“ ja „EVA-316“. Teenuste hinnad on

² Meremajanduse valge raamat 2022–2035.

sätestatud kliimaministri 22. juuni 2023. a määruses nr 39 „Riigilaevastiku osutatavate tasuliste teenuste loetelu, tasumäärad, tasude arvestamise ja tasuliste teenuste osutamise kord“.

8. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

9. Eelnõu koostöölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu koostöölastamiseks Kaitseministeeriumile, Siseministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Laevaomanike Liidule, Eesti Sadamate Liidule ning Logistika ja Transiidi Assotsiatsioonile. Eelnõu saadeti teadmiseks Riigilaevastikule, Transpordiametile ja AS-ile Eesti Varude Keskus. Ministeeriumid koostöölastasid eelnõu vaikimisi. Arvamuse esitas Eesti Sadamate Liit (likvideerimisel).